

УДК 655.262.2

БАЗОВІ КАТЕГОРІЇ КОМПОЗИЦІЙНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ЖУРНАЛЬНИХ ВИДАНЬ

З. М. Сельменська, С. М. Комар

*Українська академія друкарства,
вул. Під Голоском, 19, Львів, 79020, Україна*

На основі нормативно-технічної документації і вимог до верстання багатоколонкових видань визначено основні базові категорії композиційного проектування журнальних видань. Розглянуто основні принципи композиційної організації періодичних видань з метою надання виданню цілісності та єдності стилю.

Ключові слова: проектування, базові категорії, журнальні видання, композиція.

Постановка проблеми. Технологія комп'ютерного верстання дає змогу абсолютно вільно розміщувати текстові та графічні матеріали на полосі багатоколонкового видання заданого формату. Однак для отримання єдності стилю необхідне використання базової структури сторінки та видання загалом. Цілісність структури досягається за допомогою проектування видання з використанням модульної сітки. Побудову модульної сітки можна розглядати як важливий творчий аспект, оскільки саме вона визначає майбутню композиційно-графічну модель дизайну видання.

Відсутність науково-обґрунтованих досліджень впливу базових категорій композиційного проектування систем і принципи їх застосування до різного типу багатоколонкових видань призвела до того, що теорія проектування друкованої журнальної продукції залишається маловивченою. Модульне конструювання незамінне під час проектуванні та оформленні серійних видань, зокрема журнальних. Тому дослідження модульного проектування, композиційно-графічного моделювання журнальних видань, виявлення доцільності розробки, розрахунку і використання модульних сіток для автоматизації процесів верстки, зокрема із врахуванням базових категорій композиційного проектування, залишається актуальним для дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання композиційного проектування друкованих видань завжди було актуальним й залишається таким дотепер. Особливу увагу сьогодні до себе привертають журнальні видання, оскільки вони є живими, динамічними, багатоілюстративними та багатоваріативними.

Дослідження візуального контенту і композиційної єдності з боку семантичних, синтаксичних та прагматичних параметрів здійснює Шевченко В. Е. Графічний дизайн оформлення, композиційно-графічне моделювання, проте газетних видань, досліджує Янченко А. Є.

Визначенням зв'язків між ідейно-змістовими, фізичними та композиційними параметрами, а також представленням художнього композиційного цілого досліджувала

Григорян О. А., проте ці дослідження були спрямовані на композицію як естетичного фактору в промисловому графічному дизайні.

Мета статті — проаналізувати нормативно-технічну документацію та вимоги до верстання багатоколонкових видань, визначити відповідність верстки журнальних видань основним аспектам нормативів.

Визначити базові категорії композиційного проектування журнальних видань, сформулювати основи застосування базових категорій в дизайні журнальних видань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні все більшої популярності набувають принципи композиційної організації періодичних видань, зокрема журнальних. Функціональна зручність під час роботи із заздалегідь підготовленими елементами забезпечує вирішення проблеми проектування журнальних видань та концептуально вирішує їх з найменшими часовими затратами.

Композиція полоси може складатися як з одного, так із декількох елементів. Збільшення кількості елементів композиції потребує лінійної схеми (у вигляді найпростішої геометричної форми), що визначає зв'язки між елементами та скеровує увагу, розмежовує елементи. До таких схем належать модульні атрибути.

Об'єднання елементів на полосі в єдине композиційне рішення вимагає від сукупності всіх елементів наслідування визначених правил верстки, які сприяють цілісності вражень. Оскільки в процесі проектування потрібно забезпечити надання чіткої візуальної структури та визначити зв'язки між елементами композиції.

Щоб якісно виконати модульне проектування та гармонійно структурувати інформацію на журнальних полосах доцільно визначити базові категорії композиційного проектування журнальних видань.

Використовуючи модульну сітку, сторінки видань стають виразними у своєму оформленні, конструкція відзначається єдністю та цілісністю. Використання комп'ютерних видавничих систем з певними принципами програмування надає широкі можливості для модульного проектування та конструювання друкованих видань. Сітка — це така ж модульна система, яка призначена організовувати текстовий та ілюстраційний матеріал. Водночас сітка може бути лише частиною модульного проекту, який визначає також і принципи шрифтового оформлення, спосіб подачі та вибір текстового та ілюстраційного матеріалу.

Як принципи проектування періодичних журнальних видань можна розглядати послідовність дій або правил верстки у сукупності з принципами композиційної модульної побудови полоси та розвороту.

Модульне проектування та композиційно-графічне моделювання журнальних видань — це особливість стилю в дизайні періодичних видань, який базується на простих геометричних формах, математичних розрахунках пропорцій і розміщенні елементів верстки один відносно одного та на сторінці складання, на точності розрахунків та обґрунтованості розміщення елементів полоси складання.

Журнал належить до інформаційно-аналітичних документів і для нього характерні такі особливості:

- нескінченність та регулярність виходу в світ номерів через певні проміжки часу;

- наявність опублікованих матеріалів у формі статей;
- урнал має певний тематичний напрям змісту статей, які його формують;
- особливі вимоги до поліграфічного оформлення [1].

Проаналізувавши всебічно аспекти формування журнальних видань загалом, можна стверджувати, що впорядкування багатоелементної композиції сторінки можливе після визначення базових категорій композиційного проектування та здійснення структурно-змістовного аналізу, що визначає призначення, кількість компонентів, архітектонічні, змістовні та функціональні зв'язки.

До базових категорій композиційного проектування журнальних видань можна віднести:

- тематичну спрямованість;
- цільове призначення;
- вікову категорія читача;
- змістове навантаження;
- обсяг та формат (колонковість);
- шрифтове та ілюстраційне оформлення.

Вчені виділяють чотири основні властивості структури змісту та оформлення журнального видання, на яких базується композиційне моделювання, а саме:

- стабільність основної тематики журналу та його організації;
- стабільність графічних засобів оформлення журналу;
- відображення в композиції та графіці журналу особливостей типу видання, до якого він належить;
- індивідуальність композиції та графіки кожного окремого номеру журналу, що залежить від специфіки, традицій і можливостей поліграфічної бази [2].

Водночас основними показниками журнальних видань, які впливають на остаточну композиційно-графічну модель журнальних видань є такі чинники формування:

- тематична характеристика;
- система рубрикації;
- постійні елементи;
- формат, обсяг;
- шрифтове оформлення;
- ілюстраційне оформлення;
- взаємодія зображень і тексту;
- читацьке призначення;
- назва, логотип;
- стиль графічного оформлення;
- колірність;
- полоси, пробіли, декоративні елементи.

Визначаючи взаємодію і вплив базових критеріїв, потрібно зважати на існування моделей проектування журнальних видань. Класично існує дві моделі — описова та фізична.

Описова модель — це низка правил, у яких закріплено систему композиційних і графічних характеристик журналу.

Фізична модель також є системою композиційно-графічних характеристик журналу, але закріпленою в графіці публікації постійних розділів, у розкладі шрифтів та інших графічних елементів і комплектів стандартних макетів різних полос, на основі яких здійснюється випуск номера. Порівняно з описовою, фізична модель має жорсткішу конструкцію. Для її розробки потрібен детальніший аналіз властивостей і закономірностей поведінки модельованого об'єкта [3].

Загалом кожна модель — це спрощена схема оригіналу. Тому зрозуміло, що, по-перше, модель не завжди може дати вичерпну програму дій, оскільки на практиці інколи виникають такі обставини, яких не передбачили розробники моделі. По-друге, стабільність композиції та графіки журнального видання, що досягається за допомогою моделі, не можна абсолютизувати: недопустимо робити з моделі «мертву» схему, в яку не можна вносити ніяких змін. Композиція і графіка успішно виконують свої завдання лише тоді, коли вони діалектично поєднують у собі стабільність і динамічність. Це сполучення зумовлене як потребами змісту журналу, так і психологічними особливостями читачького сприйняття. З одного боку, стабільність композиції та графіки вносить систематичність у роботу журналу і сприяє швидкій орієнтації читачів під час ознайомлення з черговим номером, з іншого боку, змістові журналу властивий розвиток, рух, що безперечно, впливає на розвиток його форми, потребує заміни застарілих елементів форми. Зі свого боку і читачів не влаштовує одноманітність композиційних і графічних прийомів. По-третє, варто враховувати, що в моделі фіксуються суттєві аспекти композиції та графіки, властиві журналу протягом певного періоду. Діюча у виданні модель із часом змінюється новою.

Представлення журнального видання як специфічної просторово-часової організації елементів дає змогу прослідкувати зв'язок між композицією та конструкцією.

Сторінка журнального видання розглядається не самотійно, а в розвороті. Композиції двох сторінок поєднуються у єдине ціле та утворюють третю композицію — власне розворот, який перевіряє правильність композиційних структур окремих сторінок. Розворот одночасно є композиційною одиницею з власними закономірностями побудови та конструктивною одиницею: композиція видання сприймається розворотами, також розворотами розміщується текстовий та ілюстративний матеріал, певна кількість розворотів становить блок та видання загалом.

Залежно від типу журнального видання елементи видання групуються зазвичай не за композиційно-змістовною єдністю, а за конструктивним принципом, за змістовними зв'язками, функціональним призначенням. У композиційному проектуванні журнальних видань важливого значення набувають просторово-зображальні елементи, а розмірні характеристики відступають на другий план. Кожен елемент має визначене місце.

Утворюється система розташування текстового та ілюстративного матеріалу у межах кожного розвороту, кожної сторінки та видання загалом, враховуючи базові категорії композиційного проектування журнальних видань.

Елементи оформлення видання формують щораз індивідуально, залежно від зазначених базових категорій.

Обираючи формат журнального видання, найперше потрібно враховувати класифікацію цього виду видавничої продукції хоча б за двома найголовнішими ознаками: за змістом та читацьким призначенням.

Вибір формату для журнальної продукції здійснюють за ОСТ 29.62-86 «Видання книжкові та журнальні. Основні параметри видавничо-поліграфічного оформлення» з урахуванням технічних умов на поліграфічне оформлення книг і журналів, що передбачають деяку типізацію у форматі видань з урахуванням виду, типу видань і кваліфікації читача, для якого ці видання призначаються. В основу типізації журнальних форматів покладено такі основні принципи:

- поліграфічні та видавничі особливості кожного виду видання;
- характер тексту (проза, вірші, технічний текст), кількість і розміри таблиць, формул та ілюстрацій;
- особливості зберігання та використання видань (на книжковій полиці, на столі або в кишені під час читання в дорозі), суцільне або вибіркоче читання;
- зручна для читання довжина рядка, зумовлена найбільшою швидкістю читання;
- обсяг і тираж видання;
- техніко-економічні показники.

Вид видання з урахуванням його використання та зберігання і зручність читання тексту — основні параметри, що визначають початковий вибір формату та варіанти оформлення конкретного видання. Легкість для читання тексту великою мірою визначається співвідношенням кегля шрифту і формату набору з урахуванням кваліфікації читача.

Враховуючи параметри типізації журнальних видань, прослідковуємо їх кореляцію з базовими категоріями композиційного проектування журнальних видань.

Висновки. Геометрична організація простору полоси складання періодичних видань може розглядатися як планування фундаментальної основи для досягнення візуального балансу майбутнього процесу дизайну, а також як система об'єднання різнорідних елементів в єдине ціле. Отже, грамотно застосовані базові категорії системи композиційного проектування організують полосу, надають їй чіткості форм, розставляють акценти, а також забезпечують автоматизацію процесу верстання і скорочують загальний час на додрукарську підготовку видань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Михайлин І. Л. Основи журналістики: підруч. 3-ге вид., доп. і поліп. Київ : ЦУЛ, 2002. 284 с.
2. Періодичні видання – 2016 : довід. / уклад. Н. П. Чернишенко. Харків, 2016. 98 с.
3. Табашников И. Н. Газета делается по модели: Теория и опыт композиционно-графического моделирования. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1980. 96 с.

BASIC CATEGORIES OF JOURNAL COMPOSITION DESIGN

Z. M. Selmenska, S. M. Komar

*Ukrainian Academy of Printing,
19, Pid Holoskom St., Lviv, 79020, Ukraine*

The article examines the main categories of journal composition design. It is based on the normative and technical documentation and rules for the layout of multicolumn editions. The main principles of the composition organizing of periodicals have been considered in order to ensure the integrity and unity of style of the edition.

Keywords: *design, basic categories, journal editions, composition.*

Стаття надійшла до редакції 00.00.2018.